De toekomst laat zich niet plannen, wél besturen

Visie en strategisch kader
Digitale Soevereiniteit, Verantwoorde AI
en Publieke Innovatie 2026-2030

beek
uw gemeente.

oktober 2026

beek
uw gemeente.

Inhoudsopgave

Samenvatting 4

1. Een urgent thema dat sneller beweegt dan onze plancyclus 5

2. Digitale soevereiniteit: regie in eigen hand 7

3. Richting en tweesporenbeleid 8

De richting: gidsgemeente

Tweesporenbeleid

De spelregels van de werkplaats

Aansluiting bij bestaande kaders

Het ritme van de jaren

4. Mogelijke invulling: voorbeelden per spoor 16

Het toepassingsspoor

Het dialoog- en kennisspoor

5. De financiële ruimte 18

6. Slotwoord 19

Samenvatting

Kunstmatige intelligentie (AI) verandert in hoog tempo de manier waarop inwoners, bedrijven en overheden werken. Deze visie legt de koers van de gemeente Beek vast voor de periode 2026-2030. Beek wil zich ontwikkelen tot een lerende en verbindende gidsgemeente die AI verantwoord inzet, de regie over gegevens en technologie behoudt en haar ervaringen actief deelt.

De gidsrol is geen doel op zichzelf: door tijdig te leren, samen te werken en lessen te delen, wil Beek meer regie houden over de voorwaarden waaronder AI wordt gebruikt en bijdragen aan oplossingen die ook voor andere kleinere gemeenten bruikbaar zijn.

De visie is bewust een aanpasbaar strategisch kader en geen uitgewerkt meerjarenprogramma met een vaste projectenlijst. Zij legt vast wat wél duurzaam richting geeft: de publieke ambitie, de spelregels voor verantwoord gebruik en de financiële ruimte waarbinnen kan worden verkend en geleerd. Voor de uitvoering wordt via het bijbehorende raadsbesluit een bestemmingsreserve Digitale Soevereiniteit en AI van maximaal € 400.000 gevormd.

De koers krijgt vorm via twee sporen. Het toepassingsspoor richt zich op het verantwoord verkennen, gecontroleerd beproeven, gevolgd door structurele invoering wanneer de publieke meerwaarde is aangetoond. Het dialoog- en kennisspoor richt zich op het betrekken van inwoners en partners, het voeren van het publieke gesprek en het delen van ervaringen.

Binnen de door de raad vastgestelde richting, spelregels en financiële ruimte kan het college via de reguliere planning- en controlcyclus jaarlijkse accenten leggen. Wijzigingen in de richting, de spelregels, de looptijd of het financiële maximum worden opnieuw aan de raad voorgelegd.

1. Een urgent thema dat sneller beweegt dan onze plancyclus

De opkomst van kunstmatige intelligentie (AI) – systemen die taken uitvoeren waarvoor voorheen menselijke intelligentie nodig was – behoort tot de meest ingrijpende ontwikkelingen waarvoor het openbaar bestuur zich gesteld ziet. AI raakt niet alleen de kwaliteit en continuïteit van de gemeentelijke dienstverlening, maar uiteindelijk ook de pijlers van onze democratische rechtsstaat. Hoe wij de komende jaren met deze technologie omgaan, bepaalt mede of de overheid ook in het digitale tijdperk betrouwbaar, controleerbaar en van ons allemaal blijft.

Dit thema kent bovendien een tweede eigenschap die het uitzonderlijk maakt: AI ontwikkelt zich in een zó hoog tempo dat onze traditionele plannings- en begrotingscycli hier niet op zijn toegesneden.

Deze twee eigenschappen bepalen samen deze visie. De *ingrijpendheid* vraagt om het thema te omarmen; de snelheid vraagt om dat op een andere manier te doen dan gebruikelijk.

Die *ingrijpendheid* is in het dagelijks leven voelbaar. Inwoners en ondernemers maken in toenemende mate gebruik van AI. Ook van hun lokale overheid verwachten zij slagvaardigheid: kortere doorlooptijden, begrijpelijke communicatie en dienstverlening die niet aan openingstijden is gebonden.

Tegelijkertijd vragen Europese regels van gemeenten om aantoonbaar regie te voeren op de AI-systemen die zij gebruiken. De gemeente staat daardoor voor twee opgaven die elkaar lijken te bijten: sneller bewegen dan zij gewend is én meer regie aantonen dan ooit van haar is gevraagd.

De *snelheid* waarmee AI de wereld verandert is geen aanname, maar de ervaring van de eigen gemeente. In een halfjaar tijd moest een lopende verkenning worden stilgelegd, omdat de Amerikaanse leverancier weigerde de wettelijk vereiste privacyafspraken te ondertekenen. In dezelfde periode kon bij een ander project niet worden gegarandeerd dat ingevoerde gegevens niet met derden (waaronder de Amerikaanse overheid) zouden worden gedeeld. Wat in januari een verstandig plan leek, bleek in juni achterhaald.

Een op traditionele wijze uitgewerkt meerjarenprogramma zou eenzelfde lot ondergaan: het zou zijn ingehaald voordat het goed en wel zou zijn opgestart. De ontwikkelingen op technologisch gebied gaan eenvoudigweg te snel om de concrete invulling voor vier jaar vast te leggen. Dat vraagt om een aanpak die zich in één zin laat samenvatten: *de toekomst laat zich niet plannen, wél besturen*.

De verleiding zou kunnen zijn om te wachten op meer duidelijkheid. Maar alles wijst erop dat de ontwikkeling van AI zich zal voortzetten. Níet kiezen wordt daarmee óók een keuze. Wie geen eigen koers bepaalt, volgt de koers van grote technologiebedrijven die AI-functionaliteit standaard in kantoorsoftware en werkprocessen integreren. De vraag die voorligt is dus niet óf AI de gemeente binnenkomt, maar op wiens voorwaarden. Zijn dat de voorwaarden van onze eigen democratische rechtsorde of van partijen die aan niemand in Beek verantwoording zullen afleggen?

> “Niet kiezen is ook een keuze”

2. Digitale soevereiniteit: regie in eigen hand

De vraag wie zeggenschap heeft over digitale voorzieningen is de afgelopen jaren verschoven van een technisch detail naar een geopolitiek en bestuurlijk vraagstuk. Overheden, ook Nederlandse gemeenten, zijn voor hun dagelijkse werk in hoge mate afhankelijk geworden van een klein aantal grote, overwegend Amerikaanse technologiebedrijven. Die afhankelijkheid is ooit ontstaan uit gemak en kostenvoordeel. Inmiddels raakt zij ook de continuïteit van de dienstverlening en het vertrouwen van inwoners in hun overheid. Wetgeving van andere landen kan toegang tot gegevens afdwingen, voorwaarden kunnen eenzijdig worden gewijzigd en diensten kunnen worden beperkt of beëindigd zonder dat een gemeente daarop invloed heeft. Wie AI of andere digitale diensten van externe partijen gebruikt, vertrouwt die partijen niet alleen systemen toe, maar ook informatie.

Voor Beek is de les helder: niet alleen de plaats waar gegevens worden opgeslagen is relevant, maar ook de rechtsmacht waaronder de leverancier, het beheer en de zeggenschap vallen en de mate waarin continuïteit en overstapmogelijkheden zijn geborgd. De gemeente Beek werkt met zeer vertrouwelijke gegevens: over jeugdzorg, schuldhulpverlening, gezondheid en veiligheid van haar inwoners.

De vertrouwelijkheid van die gegevens, de gelijke behandeling van iedere inwoner en de controleerbaarheid van ieder besluit zijn geen beleidswensen; het zijn de fundamenten waarop het gezag van de overheid rust. Een gemeente die niet zelfstandig beschikt over haar eigen informatie kan die fundamenten niet garanderen en is kwetsbaar in haar kern.

Digitale soevereiniteit betekent niet dat Beek alles zelf moet ontwikkelen of beheren. Het betekent dat de gemeente bewuste keuzes kan maken, weet wat er met haar gegevens gebeurt, kan overstappen wanneer dat nodig is en de regie houdt over continuïteit, veiligheid en publieke waarden.

3. Richting en tweesporenbeleid

Wil de gemeente die fundamenten kunnen garanderen, dan moet zij de regie in eigen hand nemen op een manier die het tempo van de ontwikkeling verdraagt. Dat is de kern van deze visie. Zij legt drie samenhangende onderdelen vast: de richting, de spelregels en de financiële ruimte. De richting krijgt vorm via het *toepassingsspoor* en het d*ialoog- en kennisspoor*; beide worden verderop uitgewerkt. Samen bieden deze onderdelen duurzaam houvast: concrete projecten kunnen veranderen; de richting en de werkwijze blijven.

Deze visie bevat daarom bewust geen uitgewerkt plan met vooraf vastgelegde projecten. De afgelopen maanden is binnen de organisatie intensief verkend, beproefd en geleerd. Juist deze ervaring laat zien dat de invulling zich niet voor vier jaar laat vastleggen, maar stapsgewijs moet worden gevonden. De gemeenteraad besluit over de *richting* waarin wordt gezocht, de *spelregels* waarbinnen dat gebeurt en de *financiële ruimte* die het mogelijk maakt. Dat biedt een andere vorm van grip dan een klassiek uitvoeringsprogramma: niet door projecten voor deze bestuursperiode vast te zetten, maar door vooraf de koers, de grenzen en de besluitmomenten te bepalen.

> "Ambitieus waar het kan, zorgvuldig waar het moet"

De richting: gidsgemeente

Gidsgemeente betekent in deze visie niet dat Beek zichzelf bij voorbaat tot koploper uitroept of overal als eerste bij wil zijn. Beek wil zichtbaar maken hoe een kleinere gemeente AI verantwoord, mensgericht en met behoud van publieke regie kan inzetten. De gidsrol is daarbij geen titel, maar een manier van werken: tijdig kennis opbouwen, beheersbaar beproeven, samenwerken en openlijk delen wat wel en niet werkt, zodat ook anderen daarvan kunnen leren.

Waarom deze rol? AI komt hoe dan ook de gemeentelijke organisatie en de Beekse samenleving binnen: via bestaande software en leveranciers, via inwoners en ondernemers en via nieuwe vormen van dienstverlening.

Afwachten houdt AI niet buiten de deur. Het vergroot vooral het risico dat Beek later oplossingen, voorwaarden en afhankelijkheden moet overnemen die elders of door marktpartijen zijn bepaald. Door zelf tijdig kennis en ervaring op te bouwen, kan de gemeente beter bepalen welke publieke waarden, voorwaarden en grenzen leidend zijn. Door daarbij samen te werken en ervaringen te delen, krijgt Beek bovendien toegang tot de kennis en oplossingen van anderen en hoeft niet iedere gemeente afzonderlijk hetzelfde wiel uit te vinden.

De gidsrol dient daarmee in de eerste plaats het Beekse belang. Zij helpt de gemeente om meer regie te houden, betere keuzes te maken en ongewenste afhankelijkheden te voorkomen. Het eerste doel van ieder initiatief is daarom aantoonbare publieke waarde voor Beek en haar inwoners. Regionale of landelijke zichtbaarheid kan daarvan een gevolg zijn, maar is nooit een zelfstandig doel. Een initiatief dat vooral bijdraagt aan profilering en geen duidelijke waarde heeft voor Beek, past niet binnen deze visie.

Waarom Beek? De gemeente begint niet vanaf nul. Binnen de organisatie is al praktische ervaring opgedaan met AI-verkenningen. Daarbij zijn ook concrete grenzen en risico's zichtbaar geworden, onder meer rond privacy, gegevensgebruik en afhankelijkheid van leveranciers.

De combinatie van een overzichtelijke schaal, korte lijnen tussen organisatie, college en raad en een bestuurscultuur waarin initiatief en verantwoord ondernemerschap ruimte krijgen, maakt het mogelijk om beheersbaar te verkennen, snel te leren en tijdig bij te sturen.

Juist de schaal van Beek kan daarbij van betekenis zijn. Veel kleinere gemeenten staan voor dezelfde vragen, maar beschikken niet afzonderlijk over alle benodigde kennis, capaciteit en middelen. Een aanpak die in Beek uitvoerbaar, verantwoord en betaalbaar blijkt, kan daarom ook voor andere kleinere gemeenten bruikbaar zijn. Andersom kan Beek voortbouwen op kennis en oplossingen die elders al zijn ontwikkeld. De gidsrol is daarmee wederkerig: Beek deelt haar ervaringen, maar leert nadrukkelijk ook van anderen.

Beek is daarmee niet automatisch een gidsgemeente. Die positie moet in de praktijk worden verdiend: door aantoonbare publieke waarde te realiseren, zorgvuldig te werken, ook te stoppen wanneer iets onvoldoende werkt, open te zijn over de geleerde lessen en resultaten zo vorm te geven dat anderen er daadwerkelijk gebruik van kunnen maken.

Uiteindelijk gaat het niet om de technologie zelf, maar om wat zij voor mensen mogelijk kan maken.

Waar AI routinewerk verantwoord ondersteunt, kan tijd vrijkomen voor wat alleen mensen kunnen bieden: aandacht aan de balie voor wie er niet uitkomt, aanwezigheid in de wijk en ruimte voor het gesprek dat niet in een formulier past. Een gemeente die AI goed inzet, kan daardoor niet onpersoonlijker, maar juist menselijker worden.

Daarmee wil Beek bereiken dat de dienstverlening aan inwoners en ondernemers toegankelijker, sneller en persoonlijker wordt, dat de bedrijfsvoering doelmatiger wordt en dat de bestuurlijke en democratische besluitvorming beter wordt ondersteund. De kansen doen zich voor over de volle breedte van het gemeentelijke werk: in de dienstverlening, de bedrijfsvoering, de beleidsontwikkeling, het bestuur en de lokale democratie.

Deze koers reikt daarmee verder dan technologie alleen, maar is geen algemene innovatieagenda. Onder publieke innovatie verstaat deze visie het vernieuwen van de dienstverlening, de gemeentelijke werkwijzen en het samenspel met de samenleving, met publieke waarde voor Beek en haar inwoners als vast vertrekpunt. Binnen dit strategische kader gaat het om vernieuwing die rechtstreeks samenhangt met digitale soevereiniteit, AI of de verantwoorde toepassing daarvan.

AI kan daarbij een belangrijke aanjager zijn, maar is nooit een doel op zichzelf. Spelregel 3 verankert dit uitgangspunt voor iedere toepassing.

Het leidmotief voor alles wat volgt heeft de raad aangereikt tijdens de raadsinformatiebijeenkomst van 2 juli 2026: *ambitieus waar het kan, zorgvuldig waar het moet*. Met andere woorden: onze ambitie bepaalt de richting en onze zorgvuldigheid de voorwaarden.

Tweesporenbeleid

Deze richting krijgt vorm via twee sporen. Het toepassingsspoor richt zich op het verantwoord verkennen, gecontroleerd beproeven en na bewezen meerwaarde invoeren van AI-toepassingen in de eigen organisatie en dienstverlening. Het dialoog- en kennisspoor richt zich op het betrekken van inwoners en maatschappelijke partners, het voeren van het publieke gesprek en het delen van ervaringen.

De prioriteit is steeds dezelfde: eerst publieke waarde voor Beek en haar inwoners, vervolgens samenwerking en kennisdeling binnen Zuid-Limburg en, waar relevant, landelijke kennisdeling. De AI-dialoog is daarbij geen afzonderlijk evenement, maar een vaste werkwijze.

De gemeente betrekt inwoners en maatschappelijke partners op passende momenten bij de verkenning, beproeving en beoordeling van AI-toepassingen en bij de bredere maatschappelijke vragen die deze ontwikkeling oproept.

De twee sporen versterken elkaar. Het toepassingsspoor is de werkplaats waar de resultaten ontstaan; het dialoog- en kennisspoor het podium waarop Beek die resultaten deelt.

De spelregels gelden voor het toepassingsspoor. Daar worden immers daadwerkelijk AI-systemen ontwikkeld, beproefd, ingekocht of gebruikt. Het dialoog- en kennisspoor gaat over het gesprek en het delen van ervaringen en valt daarbuiten.

Toepassingsspoor · de werkplaats *Verantwoord toepassen*	**Dialoog- en kennisspoor · het podium** *Samen leren en delen*
AI in de eigen organisatie en dienstverlening	inwoners en maatschappelijke partners betrekken
veilig verkennen, gecontroleerd beproeven en bewezen toepassingen invoeren	AI-dialoog als vaste werkwijze en de Beekse Werkplaats voor Publieke AI
publieke waarde die inwoners en medewerkers merken	lessen delen: eerst Beek en de regio, landelijk waar relevant

De spelregels van de werkplaats
Deze visie vraagt ruimte voor een invulling die nog niet volledig vaststaat. Dat kan alleen verantwoord wanneer vooraf duidelijk is onder welke voorwaarden wordt gewerkt. Daarom vormen de richting, de financiële ruimte en de volgende spelregels één geheel.

Zij vertalen wat de raad tijdens de raads-informatiebijeenkomst van 2 juli 2026 heeft meegegeven: duidelijke regie, menselijke controle, transparantie en ruimte om verantwoord te leren.

De vier uitgangspunten zijn: *mensgericht; betrouwbaar en uitlegbaar; soeverein en veilig; lerend en samenwerkend*. Zij gelden gedurende de hele looptijd.

De spelregels volgen de levenscyclus van een toepassing. De eerste drie gelden altijd. Daarna volgen twee fasen: eerst veilig verkennen en gecontroleerd beproeven, daarna structureel invoeren. Naarmate een toepassing meer invloed heeft op inwoners, medewerkers of publieke besluitvorming, wordt de beoordeling zorgvuldiger en uitgebreider.

Altijd, in iedere fase
De eerste drie spelregels vormen de democratische basis van deze visie: de verantwoordelijkheid blijft bij mensen, het gebruik van AI is open en uitlegbaar en technologie staat in dienst van publieke waarde.

Altijd, in iedere fase
1 · De mens houdt regie
AI ondersteunt, maar neemt de verantwoordelijkheid niet over. Bij besluiten of beoordelingen met gevolgen voor inwoners of medewerkers maakt de bevoegde medewerker of bestuurder zelf een afweging, kan die van de AI-uitkomst afwijken en kan het uiteindelijke besluit uitleggen. Medewerkers die AI gebruiken, worden daarvoor passend toegerust.

Altijd, in iedere fase
2 · Open en uitlegbaar
Inwoners worden actief geïnformeerd wanneer AI een wezenlijke rol speelt in de dienstverlening of besluitvorming. Impactvolle algoritmen en AI-systemen met een hoog risico worden, waar dat aan de orde is, opgenomen in het landelijke Algoritmeregister.

Altijd, in iedere fase

3 · Publieke waarde als kompas

AI wordt alleen verkend en ingezet wanneer dat bijdraagt aan publieke waarde: betere of toegankelijkere dienstverlening, een doelmatiger organisatie of beter ondersteunde bestuurlijke en democratische besluitvorming. Technologie blijft een middel en is geen doel op zichzelf.

Bij het verkennen en beproeven

4 · Verkennen binnen veilige grenzen

Iedere verkenning heeft een duidelijke leervraag, eigenaar, looptijd en stopmoment. Er wordt gewerkt met testgegevens, openbare gegevens of zorgvuldig geanonimiseerde persoonsgegevens. De verkenning heeft geen directe gevolgen voor individuele inwoners of medewerkers. De lessen worden vastgelegd en gedeeld; stoppen is een goede uitkomst wanneer de waarde of veiligheid onvoldoende blijkt.

Bij structurele invoering en aanschaf

5 · Bewezen meerwaarde eerst

Een toepassing wordt pas structureel ingevoerd wanneer de publieke meerwaarde in de praktijk is aangetoond en duidelijk is hoe beheer, verantwoordelijkheden, kosten en risico's worden geregeld.

Bij structurele invoering en aanschaf

6 · Soeverein en toekomstvast kiezen

Beek kiest oplossingen waarbij zij de regie houdt over gegevens, beveiliging, continuïteit en de mogelijkheid om van leverancier te wisselen. Open standaarden, exporteerbaarheid van gegevens en transparantie over leveranciers en ketenpartners zijn vaste aandachtspunten. Europese, open of publiek beheerde oplossingen hebben de voorkeur wanneer zij passend en haalbaar zijn en binnen de geldende inkoopregels kunnen worden gekozen.

Bij structurele invoering en aanschaf

7 · Altijd een exitstrategie

Geen toepassing wordt ingevoerd zonder afspraken over monitoring, incidenten, klachten, periodieke herbeoordeling en beëindiging. De gemeente kan een toepassing tijdelijk stilleggen of stoppen wanneer de werking, publieke waarde of risico's daartoe aanleiding geven. Gegevens blijven exporteerbaar en afhankelijkheid van één leverancier wordt actief beperkt.

Zo werken de spelregels met zo min mogelijk bureaucratie. Ideeën kunnen worden ingebracht door de eigen organisatie, door inwoners, door raad en college. Het college maakt de jaarlijkse keuzes zichtbaar bij het opstellen van de begroting.

Verkennen is de standaard en starten is bewust eenvoudig: binnen de grenzen van spelregel 4 volstaat het om een verkenning te melden en openbaar te maken, zodat een goed idee binnen weken kan beginnen. De grondige toets is er alleen op het moment dat een beproefde toepassing structureel wordt ingevoerd. De toets aan de spelregels loopt parallel aan de afwegingen die de gemeente bij iedere invoering al maakt, zoals inkoop, privacy en informatiebeveiliging. Er ontstaat geen afzonderlijk jaarplan of nieuwe verantwoordingsstructuur. De gemeente houdt een actueel openbaar overzicht bij van haar verkenningen, pilots en toepassingen. Impactvolle algoritmen en AI-systemen met een hoog risico worden, waar van toepassing, in het landelijke Algoritmeregister gepubliceerd.

De jaarlijkse invulling en verantwoording krijgen geen eigen papierstroom, maar een vaste plek in de bestaande planning- en controlcyclus. Zo houdt de raad grip zonder dat er een afzonderlijke procedure ontstaat.

Aansluiting bij bestaande kaders

De gemeente ontwikkelt geen parallel toetsingsstelsel, maar sluit aan bij landelijke kaders die al zijn ontwikkeld. Voor de inrichting van rollen en processen gebruikt Beek het Governancekader AI en algoritmen voor gemeenten van de VNG. Voor de concrete vereisten, maatregelen en hulpmiddelen wordt het landelijke Algoritmekader gebruikt.

Iedere voorgenomen toepassing krijgt vooraf een proportionele risicoscan, aansluitend bij de risicobenadering van de Europese AI-verordening. Wanneer een toepassing mogelijk wezenlijke gevolgen heeft die inwoners kunnen raken, wordt een passende impactbeoordeling uitgevoerd, bijvoorbeeld het Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes (IAMA). Structureel ingevoerde toepassingen worden bovendien periodiek gemonitord op werking, publieke waarde en risico's, zodat bijsturen, tijdelijk stilleggen of stoppen mogelijk blijft.

Samen vormen de spelregels en deze kaders een samenhangende set van waarborgen: risicoclassificatie, impactbeoordeling, menselijke controle, monitoring, transparantie, verantwoording en een exitstrategie.

Het ritme van de jaren

De concrete invulling van het strategische kader ligt niet voor vier jaar vast; de momenten van leren, evalueren en verantwoorden wél.

Zonder op concrete initiatieven vooruit te lopen, kunnen voor deze periode de volgende ontwikkelstappen worden onderscheiden:

2026	**Besluit en fundament.** Visie vastgesteld, bestemmingsreserve gevormd en basisproces, rollen en informatievoorziening via de planning- en controlcyclus ingericht.
2027	**Leren.** Eerste veilige verkenningen en gecontroleerde pilots binnen het toepassingsspoor; AI-dialoog als vaste werkwijze ingericht; eerste gesprekken en raadplegingen uitgevoerd en eerste geleerde lessen openbaar gedeeld.
2028	**Verbreden en evalueren.** Meer pilots; eerste besluiten over structurele invoering; tussenevaluatie met raad en samenleving als basis voor de keuzes vanaf 2029.
2029	**Gericht opschalen.** Wat aantoonbaar werkt, wordt uitgebouwd; de koers wordt op basis van de tussenevaluatie waar nodig bijgesteld.
2030	**Verankeren en vooruitkijken.** Bewezen toepassingen worden onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering; de eindevaluatie vormt de basis voor besluitvorming over de periode na 2030.

4. Mogelijke invulling: voorbeelden per spoor

Beek, 2030. *Een inwoner dient 's avonds aan de keukentafel een aanvraag in en ontvangt binnen enkele dagen een besluit dat door een medewerker is beoordeeld en ondertekend. Een gezin dat mogelijk recht heeft op kwijtschelding wordt daar actief door de gemeente op gewezen. Aan de balie is het niet stiller geworden, maar wel rustiger: er is weer tijd voor het gesprek dat niet in een formulier past. Inwoners, scholieren en ondernemers praten niet pas mee wanneer een toepassing gereed is, maar worden tijdens de ontwikkeling betrokken bij de kansen, zorgen en keuzes die ermee samenhangen. En wie wil weten wat een nieuw plan voor zijn straat betekent, ziet het voor zich nog voordat de eerste schop de grond in gaat. Bestuurders en professionals komen naar de Beekse Werkplaats voor Publieke AI om toepassingen te bekijken, eigen vraagstukken te bespreken en bruikbare werkwijzen mee terug te nemen naar hun organisatie.*

Om de richting voelbaar te maken, volgen enkele illustratieve voorbeelden. Het zijn geen vastgestelde initiatieven en de opsomming is niet uitputtend. Tijdens de looptijd worden de daadwerkelijke keuzes gemaakt binnen de richting, spelregels en financiële ruimte van dit kader. Waar samenwerking met partners meerwaarde heeft, wordt die actief gezocht.

Het toepassingsspoor

- *De soevereine AI-assistent:* een AI-assistent die medewerkers ondersteunt in hun dagelijkse werk en mogelijk samen met andere overheden wordt ontwikkeld, onder Europese rechtsbescherming en met duidelijke afspraken over gegevens, beveiliging, transparantie, beheer en de mogelijkheid om van leverancier te wisselen.
- *AI-ondersteunde behandeling:* AI ondersteunt medewerkers bij het voorbereiden en controleren van aanvragen. De medewerker beoordeelt de uitkomst zelfstandig, kan daarvan afwijken en blijft verantwoordelijk voor het besluit. Inwoners behouden toegang tot menselijk contact en ondervinden geen nadeel wanneer zij daarvoor kiezen. De toepassing kan de doorlooptijd verkorten, maar nooit ten koste van de zorgvuldigheid of de kwaliteit van de dienstverlening.
- *De gemeente die meedenkt:* de gemeente wijst inwoners actief op regelingen waarvoor zij mogelijk in aanmerking komen, zoals kwijtschelding of ondersteuning. Dat gebeurt alleen wanneer de gebruikte gegevens voldoende betrouwbaar en actueel zijn.

Een medewerker beoordeelt ieder signaal en inwoners kunnen onjuiste gegevens of conclusies eenvoudig laten corrigeren. Zo verschuift de dienstverlening van “zoek het zelf uit” naar “we denken met u mee”.

- *En aan de horizon:* een digitaal model van Beek. Daarmee kunnen mogelijke gevolgen van beleid vooraf worden verkend en voor inwoners zichtbaar gemaakt. Wat betekent een nieuwe woonwijk voor verkeer en voorzieningen? Waar ontstaan knelpunten door vergrijzing? Wat vraagt de energietransitie? Beleid beproeven vóórdat het de werkelijkheid raakt. Een grootschalige uitwerking vraagt te zijner tijd om een afzonderlijke inhoudelijke en financiële afweging.

Het dialoog- en kennisspoor

- *De AI-dialoog als vaste werkwijze:* Beek maakt het gesprek met de samenleving over AI tot een structureel onderdeel van de beleidsontwikkeling en besluitvorming. Inwoners, ondernemers, verenigingen, jongeren en maatschappelijke partners worden op verschillende manieren betrokken bij de kansen, zorgen, publieke waarden en concrete toepassingen van AI. De opbrengsten worden vastgelegd, teruggekoppeld en betrokken bij de jaarlijkse keuzes en verantwoording van college en raad.
- *De Beekse Werkplaats voor Publieke AI:* een terugkerende ontmoetingsplaats voor iedereen die wil weten hoe een kleinere overheid AI mensgericht, verantwoord en met behoud van publieke regie kan inzetten. Geen congres waar alleen over de toekomst wordt gesproken, maar een werkplaats waar de praktijk opengaat. Beek en haar partners laten werkende toepassingen zien, bespreken openlijk dilemma’s en mislukkingen en werken met bestuurders, raadsleden, professionals, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties aan concrete publieke vraagstukken. Iedere editie levert deelbare werkwijzen, praktijkproeven en oplossingen op. Zo wordt Beek een plek waar andere overheden niet alleen inspiratie komen halen, maar daadwerkelijk leren hoe zij de volgende stap kunnen zetten.
- *Landelijke kennisdeling, waar relevant:* resultaten, evaluaties en werkwijzen worden openbaar gedeeld, via onder meer VNG-netwerken en andere relevante kennis- en beroepsnetwerken.

Tijdens de looptijd wordt bepaald welke initiatieven daadwerkelijk worden uitgevoerd. Dat kunnen de genoemde voorbeelden zijn, maar ook andere, betere ideeën. Inwoners, raad en maatschappelijke partners worden daarbij betrokken.

5. De financiële ruimte

Voor de uitvoering van dit strategische kader wordt via het bijbehorende raadsbesluit een financiële ruimte van maximaal € 400.000 beschikbaar gesteld in een bestemmingsreserve Digitale Soevereiniteit en AI. Een bestemmingsreserve past bij het meerjarige en ontwikkelgerichte karakter van de opgave: de middelen zijn beschikbaar op het moment dat kansrijke en verantwoorde initiatieven zich aandienen, zonder dat het volledige bedrag nu al aan specifieke projecten wordt gekoppeld. Het bedrag heeft het karakter van een bestedingsmaximum en wordt niet vooraf verdeeld over projecten of posten.

De reserve biedt ruimte voor tijdelijke regie en expertise, veilige verkenningen en gecontroleerde pilots, AI-geletterdheid, de structurele betrokkenheid van inwoners en partners via de AI-dialoog en regionale kennisdeling. Dat maakt het mogelijk om gedurende de looptijd prioriteiten te stellen op basis van actuele ontwikkelingen en geleerde lessen.

De omvang van de reserve dwingt tegelijkertijd tot keuzes en sluit omvangrijke technologie-investeringen binnen dit kader uit. De middelen zijn primair bedoeld om te verkennen, te leren en verantwoorde toepassingen te beproeven.

De structurele invoering van bewezen toepassingen wordt betrokken bij de reguliere inhoudelijke en financiële afwegingen.

De reserve betekent niet dat het volledige bedrag automatisch wordt besteed. Het college maakt de jaarlijkse keuzes zichtbaar bij de begroting en legt via de reguliere planning- en controlcyclus verantwoording af over de lopende initiatieven, de fase waarin zij zich bevinden, de bestedingen, de resultaten, de belangrijkste risico's en de geleerde lessen. Middelen die in een jaar niet worden besteed, blijven binnen de reserve beschikbaar totdat de raad anders besluit.

6. Slotwoord

Deze visie vraagt geen vertrouwen in een vooraf dichtgetimmerd plan, maar in een duidelijke richting en een werkwijze. De richting geeft het doel zonder de route voor deze bestuurs-periode vast te zetten; zij blijft bruikbaar bij ontwikkelingen die vandaag nog niemand kan voorzien. De spelregels en de aansluiting op bestaande kaders zorgen ervoor dat verkenningen snel kunnen starten en structurele invoering pas volgt nadat de publieke meerwaarde is aangetoond.

De financiële ruimte maakt leren en handelen mogelijk binnen een vastgesteld maximum. Via de reguliere planning- en controlcyclus behoudt de raad inzicht in keuzes, bestedingen, resultaten, risico's en geleerde lessen.

Voor een opgave die sneller beweegt dan een traditionele plancyclus biedt dit kader een passende balans tussen aanpassingsvermogen, zorgvuldigheid en bestuurlijke controle. Het gaat daarbij niet alleen om doelmatigheid, maar ook om het vertrouwen in de overheid en om de vraag of onze democratische rechtsstaat in het digitale tijdperk zelf de regie houdt. Beek wil daarbij niet de grootste of de eerste zijn, maar zichtbaar maken hoe een kleinere gemeente AI mensgericht, verantwoord en met behoud van publieke regie kan inzetten.

www.gemeentebeek.nl

